

Promemoria

7.3.2024

 VN/3796/2023
 VN/3796/2023-VM-15

Finansministeriets utlåtande om Ålandsarbetsgruppens betänkande och förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland

Referens: Justitieministeriets begäran om utlåtande om Ålandsarbetsgruppens betänkande och förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland.

Justitieministeriet har begärt ett utlåtande av finansministeriet om Ålandsarbetsgruppens betänkande och förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland.

Självstyrelselagen för Åland behöver ändras på grund av förvaltningsreformer nationellt och i Ålands landskap. Av grundlagsutskottets utlåtanden (GrUU 18/2022 rd - RP 56/2021 rd och 72/2022 rd - RP 190/2022 rd) framgår ett brådskande behov av att ändra den nuvarande självstyrelselagen med anledning av välfärdsområdesreformen. Regleringen måste vara heltäckande så att myndigheternas befogenheter är tydliga och det inte uppstår luckor i regleringen. Ålandsarbetsgruppen föreslår ändringar i självstyrelselagen på grundval av grundlagsutskottets utlåtanden.

Det föreslås att förvaltningsbehörigheten i fråga om bekämpning av smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur samt giftbekämpning ändras så att den motsvarar uppgiftsfördelningen mellan de behöriga myndigheterna i landskapet Åland och riket. Dessutom ska man se till att hälso- och sjukvården på Åland har tillräckliga befogenheter när den sköter andra uppgifter enligt rikslagstiftningen. En närmare uppgiftsfördelning mellan landskapet och myndigheterna i riket konkretiseras för Ålands del genom överenskommelseförordningar.

Det föreslås att den lagstiftningsbehörighet som gäller hälso- och sjukvård och socialvård och som gäller administrativa ingrepp i den personliga friheten överförs från riket till landskapet. Enligt ett tredje förslag ska man utveckla den nuvarande bestämmelsen om hörande av landskapet i samband med de lagförslag som är särskilt viktiga för landskapet genom att öka samråden inom lagberedningen.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att riksdagen i brådskande grundlagsordning har godkänt den och Ålands lagting har gett sitt samtycke till den.

Postiosoite
 Postadress
 Postal Address
 Finansministeriet

Käyntiosoite
 Besöksadress
 Office

Puhelin
 Telefon
 Telephone

Faksi
 Fax
 Fax

s-posti, internet
 e-post, internet
 e-mail, internet

PL 28
 00023 Statsrådet

Snellmansgatan 1 A
 Helsingfors

0295 16001
 +358 295 16001

kirjaamo.vm@gov.fi

Förslagets ekonomiska konsekvenser

I detta skede har arbetsgruppen inte nått enighet om de ekonomiska konsekvenserna av regeringspropositionen om ändring av självstyrelselagen.

Finansministeriets ståndpunkt

Revidering av fördelningen av lagstiftnings- och förvaltningsbefogenheterna mellan Ålands landskaps självstyre och riket

Finansministeriet deltar i den resultatbaserade styrningen av statens ämbetsverk på Åland, och ur detta perspektiv följer även det egna ministeriets ärenden som hör till andra avdelningars och andra ministeriers verksamhetsområde, särskilt då de gäller lagstiftningsmakten och den fördelning av förvaltningsbefogenheterna mellan Ålands självstyrelsemyndigheter och rikets myndigheter som följer av den. Finansministeriet konstaterar att otydliga skrivningar om befogenhetsfördelningen orsakar arbete, eftersom situationen måste utredas i det praktiska genomförandet. Överföringar från landskapets självstyre till rikets lagstiftnings- och förvaltningsbefogenheter kan även innebära ytterligare uppgifter för statens ämbetsverk på Åland och diskussion om den statliga myndighetens resurser. Enligt finansministeriet har det funnits oklarheter i fråga om de administrativa ingreppen i den personliga friheten inom social- och hälsovården i landskapet Åland, och finansministeriet anser att förslagen som gäller detta i utkastet till lag kan understödjas i och med att de förtydligar den nuvarande situationen.

Hörande och samråd i beredningen av lagstiftningen

Enligt förslaget ska en ny bestämmelse om hörande och samråd inom lagberedningen införas i självstyrelselagen för Åland. Enligt den nya 28 a § ska det behöriga ministeriet och landskapsregeringen informera varandra och vid behov samråda bland annat när lagstiftning som har särskild betydelse för landskapet Åland bereds vid statsrådet eller lagstiftning som har särskild betydelse för riket bereds vid Ålands landskapsregering.

Finansministeriet understöder förslaget om att infoga en ny 28 a § i självstyrelselagen för Åland med en liten reservation för hur "lagstiftning som har särskild betydelse" kommer att definieras i praktiken. Det kan krävas precisering i anknytning till de exempel som ges på sidorna 30–31 i betänkandet om hur man definierar "särskild betydelse" med avseende på landskapet Åland. I exempelförteckningen framhävs (s. 31 övre kanten) stycket "effekterna på Åland av lagförslaget behöver utredas ytterligare eller de skiljer sig från verkningarna i riket". Enligt finansministeriets uppfattning fungerar detta kriterium om det anknyter till de andra exemplen som anges. Som ett självständigt kriterium innebär det att all lagstiftning omfattas av hörande och samråd, eftersom behovet av ytterligare utredning används med låg tröskel.

I samband med regionförvaltningsreformen kommer lagen om regionförvaltningsverken att upphävas. Samtidigt slopas den mekanism som föreskrivs i 16 § i lagen om regionförvaltningsverken, som har gjort det möjligt att den uppgift som föreskrivs för regionförvaltningsverket i den lagstiftning som hör till rikets lagstiftningsbehörighet direkt på grundval av 16 § i lagen om regionförvaltningsverken kan anvisas som uppgift för statens ämbetsverk på Åland i landskapet Åland.

När regionförvaltningsreformen trätt i kraft i all beredning som hör till rikets lagstiftningsbehörighet, där det föreskrivs om myndigheternas uppgifter, behöver det granskas om den uppgift som föreskrivs är sådan att det behöver föreskrivas separat om dess utförande i landskapet Åland. Den nya 28 a § som fogas till självstyrelselagen för Åland ger som sådan stöd för att det i framtiden i lagberedningsanvisningar framhävs information till Ålands självstyrelsemyndigheter och statens ämbetsverk på Åland i all lagberedning.

På sidan 30 i regeringens proposition konstateras det att de lagförslag som bereds vid statsrådet är av särskild betydelse för Åland då

- det är fråga om rikslagar som är avsedda att delvis bli gällande också på Åland och landskapet har behörigheten inom ett delområde som ingår i eller berörs av författningsförslaget (t.ex. näringsverksamhet, hälso- och sjukvård, *kommunalbeskattning*, allmän ordning och säkerhet).

Finansministeriet konstaterar att enligt 18 § 5 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i frågor som gäller landskapet tillkommande tilläggsskatt på inkomst och tillfällig extra inkomstskatt, landskapet tillkommande närings- och nöjesskatter, grunderna för avgifter till landskapet, kommunerna tillkommande skatter. Således är det inte möjligt att föreskriva om kommunalskatt till landskapets kommuner genom rikslagar. Finansministeriet anser att omnämmandet av kommunalbeskattning ska tas bort ur specialmotiveringarna i förslaget.

Ekonomiska konsekvenser och avräkningssystemet

Ur synvinkeln ekonomiska konsekvenser anser finansministeriet att välfärdsområdesreformen inte har medfört sådana nya uppgifter på Åland som inte redan har beaktats i landskapets avräkningssystem. Till exempel vad gäller uppgifter med anknytning till vården av smittsamma sjukdomar bör det inte utfärdas bestämmelser om ersättande av uppgifterna, eftersom välfärdsområdesreformen inte har medfört några nya uppgifter i fråga om bekämpning av smittsamma sjukdomar på Åland.

I fråga om kostnadsfördelningen lyfter finansministeriet fram de utlåtanden som Ålandsdelegationen gett om inrättandet av välfärdsområden och lagreformerna rörande detta: Nr 18/21 och 45/22 samt GrUU 18/2022 rd. Ålandsdelegationens syn på kostnadsfördelningen är att kostnaderna ingår i avräkningsgrunden i enlighet med vad man kom överens om dem när den nuvarande självstyrelselagen trädde i kraft 1.1.1993. Finansministeriet förenar sig med Ålandsdelegationens syn och konstaterar att en ändring av denna tolkning skulle vara mycket problematisk med avseende på upprätthållandet av ett fungerande avräkningssystem. När självstyrelselagen trädde i kraft 1.1.1993 inkluderades kostnaderna för sådana uppgifter som omfattas av rikets lagstiftningsbehörighet, som landskapet Åland ansvarar för, i avräkningsgrunden. Således har även kostnaderna som orsakas av bekämpningen av smittsamma sjukdomar beaktats i landskapets avräkningssystem. Det är inte acceptabelt att kostnaderna skulle kompenseras dubbelt.

Finansministeriet påpekar också att landskapets ekonomiska system är uppbyggt så att det beaktar de ökade utgifterna för självstyret under normala förhållanden genom budget- och skatteintäkterna som årligen ökar.

Landskapets finansiella ställning förstärktes genom en ändring av självstyrelselagen år 2021 (RP 320/2018 rd och RP 19/2020 rd), som även delvis baserade sig på de indirekta effekterna av välfärdsområdesreformen på landskapet. I dimensioneringen av det nya avräkningssystemet säkerställdes det att landskapet Åland kan klara av sina uppgifter. Detta har beaktats i höjningen av landskapets basfinansiering. Det gamla skattegottgörelsesystemet har ersatts med ett nytt skatteavräkningssystem. Dessutom beaktas Ålands proportionella befolkningsutveckling i det nya ekonomiska systemet. Dessa ändringar rörande det ekonomiska systemet och höjningen av avräkningsgrunden från 0,45 procent till 0,47 procent uppskattades öka statens budgeterade utgifter (och på motsvarande sätt inkomsterna för självstyret) med cirka 14,4 miljoner euro på årsnivån för 2021 jämfört med en situation där dessa ändringar inte skulle ha gjorts. Dessutom uppskattas beaktandet av effekten av Ålands ändrade befolkningsandel i det förnyade ekonomiska systemet höja avräkningsbeloppet med cirka 0,5 miljoner euro på årsnivå. Till följd av ändringen uppskattas avräkningsbeloppet vara cirka 10 miljoner euro större år 2040 jämfört med om ändringen i befolkningsandelen inte skulle ha beaktats.

Finansministeriet anser det också vara en viktig princip att självstyrets finansieringssystem har en allmän täckning genom avräkning och skatteavräkning, och anser att talrika överenskommelseförordningar försvårar principen om allmän täckning samt avsevärt ökar det administrativa arbetet.

Statssekreterare som kanslichef

Juha Majanen

Avdelningschef, budgetchef

Mika Niemelä

Distribution OM DJO Itsehallinto ja yhdenvertaisuus, Janina Groop-Bondestam

För kännedom VM VKO Valtionhallinnon kehittämisosasto, Marika Paavilainen
VM VO Henkilöverotusyksikkö, Filip Kjellberg
VM KAO Hallinto ja politiikka, Mervi Kuittinen